

Dr. Ivo Pilar

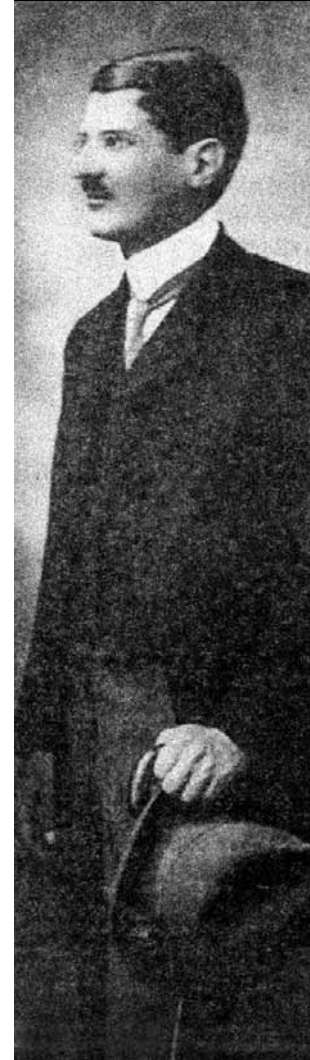
(Zagreb, 1874. — 1933.),
ugledni odvjetnik u
Sarajevu, Tuzli i Zagrebu;
političar, publicist, sociolog
i utemeljitelj hrvatske
geopolitike. Autor je i danas
aktualnih djela na njemačkom,
koja su prevedena na
hrvatski, poglavito:
*Južnoslavensko pitanje i
svjetski rat* (Beč, 1918.),
Politički zemljopis Hrvatske
(Sarajevo, 1918.), *Uvijek iznova
Srbija* (Berlin, 1933.) i dr.

*U našoj doista bogatoj povijesno-
političkoj publicistici ne znam da
smo ikada imali bistrijeg čovjeka i
lucidnije pero (...) To danas, o 75.
godišnjici Pilarova
Južnoslavenskog pitanja, smijemo
reći s punim uvjerenjem da se
nismo nimalo pre naglili.*

Akademik D. Jelčić, 1993.

*Pilar je bio neumjereno napadan i
plijenjen, a isto tako neusporedivo
bvaljen i kriomice čitan. Često se o
njegovu djelu i njemu govorilo i
pisalo napamet, širila bijela i crna
legenda. Vrijeme je da se kritički
izdaju njegova djela i relevantni
dijelovi ostavštine. Pilar to
zaslužuje kao jedan od naših
najboljih političkih pisaca.*

Dr. T. Macan, 1997.

Zlatarstvo, a naročito sakralno zlatarstvo, nije nikada sustavno promišljano u cjelovitosti interdisciplinarnog istraživanja. Autor je na nov i suvremen način multidisciplinarno obradio posve nepoznate teme, a što je posebno važno, prvi su put na znanstveno vidjelo izišli deseci srednjovjekovnih umjetnina od plemenitih kovina. Prvi se put u cjelini od šest starokršćanskih moćnika razmatra skupina s otoka Lopuda, upoznaje prvi poznati dubrovački zlatar Nikola Papac sa sačuvanom umjetninom, obrađena je oltarna pala — sačuvani reljef sv. Vlaha iz Parčeve crkve... Emajlni reljefi s moćnika sv. Vlaha otkrili su začudno bajkovit svijet XI. i XII. stoljeća, potvrđujući kult sv. Petilovrijenaca početkom XII. stoljeća. Relikviologija kao posebna pomoćna disciplina potvrdila je postojanje moćnika koje spominje car-pisac Konstantin VII. Porfirogenet, ali prvi je put uočen jedinstveni moćnik sv. Križa iz X. stoljeća u Moćniku dubrovačke prvostolnice. Brojne zlatarske teme iz visokog srednjeg vijeka prikazuju Dubrovnik kao važan europski centar zlatarstva.

• Dr. sc. Tomislav Šeparović

Stvarajući sveobuhvatnu kulturološku studiju o ovom slabopoznatom i gotovo nevidljivom umjetničkom mikrokozmosu čija je vrijednost obrnuto proporcionalna dosadašnjoj površnoj valorizaciji, Lupis daje sveobuhvatnu znanstveni zaron u magmu zlatnih i srebrnih talina, u maglicu brušenja dragog i poludragog kamenja, koralja, bisera i sedefa pretvorenih, bolje rečeno, međusobno sklopljenih u zanatske i umjetničke oblike, otkrivajući, za našu kulturnoumjetničku baštinu, slabo ili nikako poznato blago naših, prvenstveno sakralnih riznica i u doslovnom i u prenesenom značenju. (...) Zapanjujući je to umjetnički izričaj koji uvijek ima jednu zadaću: vlastitim jezikom naglasiti teološki ili još bolje liturgijski, ponekad i paraliturgijski čin štovanja pri čemu je votivni čimbenik u pravilu nezabilazan. U nijednom umjetničkom sivaralačkom činu kao u sakralnom zlatarstvu ne očituje se tolika povezanost materije i duhovnog sadržaja. Nema prikladnijih od usjajenih površina plemenitih kovina i dragih kamenova za slatnu idealnog zrcaljenja svetopavlovskog »praga nade« pred kojim s ove strane vječnosti makar naslućujemo taborovsku svjetlost Stvoritelja. Ova knjiga govori upravo o ovozemnom odsjaju kroz zlatom i srebrom materijaliziranu molitvu: »Svjetlost vječna svijetlila im Gospodine« u novom Jeruzalemu kako nas Otkrivenje uči: »Zidine su gradske sagrađene od jaspisa, a sam grad od čistoga zlata, slična čistu staklu.«

• Dr. sc. Branko Matulić

9 789537 196414

INSTITUT
DRUŠTVENIH ZNANOSTI
IVO PILAR
ISBN 978-953-7964-14-6
CIJENA 250 KUNA

Moćnik Anuna opata,
detalj s prikazom sokolarenja
(fotografija: Zoran Alajbeg) →

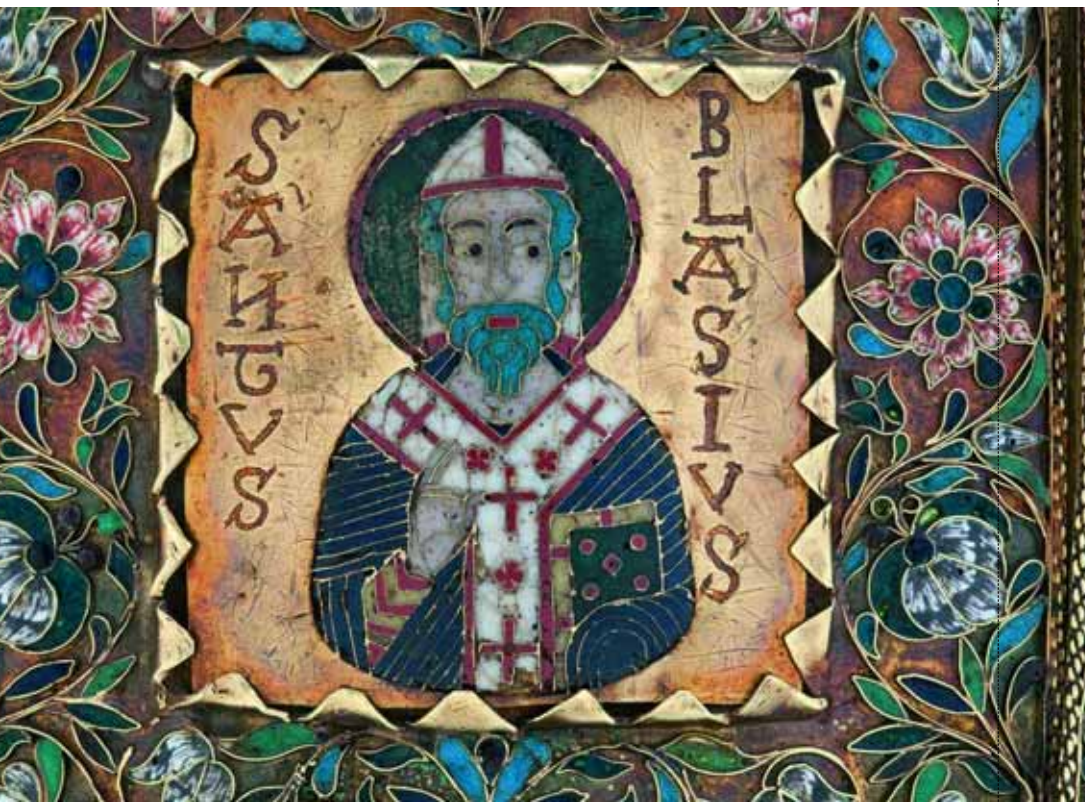
INSTITUT
DRUŠTVENIH ZNANOSTI
IVO PILAR

STUDIJE

Vinicije B. Lupis

DUBROVAČKE SREDNJOVJEKOVNE ZLATARSKE TEME

STUDIJE

Moćnik glave sv. Vlaha,
detalj, 11. stoljeće
(fotografija: Zoran Alajbeg) →

Vinicije B. LUPIS

DUBROVAČKE SREDNJOVJEKOVNE ZLATARSKE TEME

INSTITUT DRUŠTVENIH ZNANOSTI
IVO PILAR

Područni centar DUBROVNIK

Dubrovnik je vječna tema, a na području povijesti umjetnosti neiscrpano vrelo. Zlatarstvo, a osobito sakralno zlatarstvo, nikada nije sustavno promišljano u cjelovitosti interdisciplinarnog istraživanja. Ovdje se donosi niz spoznaja mukotrpnost istrgnutih iz skrivenih kutaka sakristija i riznica. Tako se prvi put u cjelini od šest starokršćanskih moćnika razmatra skupina s otoka Lopuda, upoznaje prvi poznati dubrovački zlatar Nikola Papac i njegova sačuvana umjetnina. Isto tako, obrađena je oltarna pala — sačuvani reljef svetog Vlaha iz njegove crkve. Prikaz svetog Vlaha stoljećima je utkan u sve sastavnice kulturne baštine Dubrovnika. Njegov je lik tijekom dugog niza stoljeća omiljena likovna tema u primijenjenoj umjetnosti, a najstariji Svečev lik sačuvan je u Dubrovniku na moćniku glave sv. Vlaha. Dolazak moći sv. Vlaha zbio se, prema lokalnoj tradiciji, u vrijeme bizantskog cara Konstantina VIII. (1025.—1028.), nasljednika velikog Bazilija II., koji je učvrstio granice Carstva mačem i diplomacijom, te u vrijeme gradskog suca Lampridija i nadbiskupa Vitala. Vrijeme Vitalova nadbiskupovanja bilo je važno za sudbinu Dubrovnika kao regionalnog središta i zbog preklapanja političkih i crkvenih interesa. Nazočnost moći sv. Vlaha u tom razdoblju potvrđuje njegovu iznimnu važnost za bizantsku politiku na jadranskom području. Danas se samo na osnovi iznimno škratih povijesnih izvora može zamisliti trenutak kada je u grad *Ragusium* došao srebrni moćnik sa zlatnim emajlima jer u prvom sačuvanom popisu moći iz 1335. godine stoji: »Capud Beati Blasijepi. inbacino argeti (argenti)«. *Ragusium* se, preuzevši novog sveca zaštitnika, koji je zamijenio ratničke svece sv. Srđa i sv. Bakha, te Pankracija i ostale, od bizantskog *castruma* s vojnom posadom emancipirao u glavno gradsko središte Gornje Dalmacije, za koje je bilo potrebno imati zagovor moćnog sveca — biskupa.

Bizantski moćnik drva sv. Križa —
staurofehca, Carigrad,
10. stoljeće, okov 12./13. stoljeće
(fotografija: Božidar Cviklić) →

